

демократије и да шта треба да буде, свакако, на првом месту две велике Европске Демократије, Енглеска и Француска (један парадокс, баш те велике демократије имају највише колонија). И, збиља, шта би било од тих нижих, специјално црних, народа, ако би се бели завојевачи повукли из колонија? Зар се ти народи не би међу собом уништавали и уништили остављени сами себи? И да ли би то одговарало Хришћанским дужностима Белих? И да ли принцип расне једнакости нема својих граница и ко одређује те границе? Или је највиши закон људски, закон Иманентне Правде, такав да ту има да се примени оно римско: *Fiat iustitia* (нека буде једнакост раса) *pereat mundus* (па ма се те расе узајамно и сагрле)? Један, дакле, нерешљив проблем.

Проф. Живојин М. Периф

Sociologija i politika

Pojave unošenja politike u nauku, izjednačenja nauke i politike i zamena politike naukom predstavljaju za društvene nauke, nasuprot prirodnim naukama, koliko problem metode, toliko i problem predmeta same nauke. Zablude i greške koje ove pojave izazivaju bile su uvek presudne po istraživanje istine, ali isto tako, nema skoro nauke gde je dvojenje i razlikovanje nauke i politike neophodno i nužno, ako se želi (a to je ideal svakog naučnika), da sačuva objektivnost i suvereno vladanje u oblastima društvenih ispitivanja: težina izgleda na prvi pogled nepremostiva za sociologiju.

Pravila astronomije i traženje astronomskih zakona ili zakona geometrije, fizike ili hemije, ne zadiru ni malo u ličnost naučnika-istraživača; da li je euklidska geometrija tačna ili pogrešna, to niukoliko ne ulazi u moje interese, moje osećaje ili moje političke ideale. Naučno ljubopitstvo je jedino zainteresovano i prilježan i metodski rad je u saglasnosti sa predmetom istraživanja, sa krajnjim ciljem ispitivanja, odnosno sa težnjom ka što potpunijoj istini. Sasvim je lako svim naučnicima — na ovim oblastima — da se prilagode uputstvima metode i da nesmetano rade na »zainteresovanoj nauci«.

Da li je ovo identično kada je u pitanju sociologija?

Sociolog ispituje društvo što će reći njegovu strukturu, njegove pojave, ustanove, manifestacije, bilo da je to ispitivanje demografsko, ekonomsko, religiozno, estetsko, moralno itd., dakle sociološko, što znači ne samo etnografska ili istoriska društva, nego i društva sadašnjosti, društva uopšte, i ona dakle

Sociologija i politika

kojima i on pripada, kao i ona od kojih povlači svoje poreklo. Zar sociolog ne spaja ulogu sudije pripadnika, kako se sebi obraća Mađej, kada su u pitanju pojave iz društva? Ako sociolog ispituje i proučava ekonomsku stranu, može li on da uguši ili da odgurne svoj položaj; kako da »izide iz kože« radnika, činovnika, poslodavca itd.? Ako ispituje fenomene rata, njegova istraživanja bi mogla da zavise od toga, da li on usvaja mir ili rat, t. j. prima li rat kao dobro ili kao zlo? Ako izučava porodičnu sociologiju, njegovi osećaji mogu da ga odvedu do prilazanja ili usvajanja patrijarhata ili matrijarhata, do primanja emancipacije žene ili do odbacivanja slobode razvoda braka? Zar u jednom svetu, kako piše Šalej, gde tolike fizičke i moralne patnje pritiskuju ljude, naučna misao ne treba da se stavi u njihovu službu protiv bede, bolesti, prerane smrti? Zar nauka najzad ne treba prvo i jedino da bude korisnička, da ima za cilj neposrednu primenu ili korist?

Na prvi pogled izgleda nemoguće učiniti razliku u sociološkom radu između politike i nauke, međutim, kada se izbliza pogleda, i makoliko da su gornji navodi ubedljivi, ništa to ne utiče da se postigne striktno i potpuno razlikovanje dveju oblasti, koje su po sebi zasebne t. j. nauka i politika. To postaje sasvim jasno, kada se postigne saglasnost o tome šta je sociologija u odnosu na vulgarno znanje, sa jedne strane, i na normativno i finalističko znanje sa druge strane.

Vulgarno znanje je prosto i obično pribiranje i beleženje pojava spoljnega sveta na osnovu naših čula; to je nagomilavanje preko naših ličnih iskustava svih onih slika koje nas okružavaju i koje smo jednim delom dobili preko tradicije: nauka je, međutim, jedno međunarodno, kolektivno, opšte ljudsko delo koje se postiže metodološkim radom i koje traži ono što je zajedničko kod svih pojava koje ispituujemo. Vulgarno znanje koje se ima o svetu i stvarima oko nas, nema nikakvu naučnu podlogu; tako i dete i divljak i nekulturan čovek poznaju vodu, vatru, vazduh bez ikakvog naučnog saznanja. Isto je to kada se na primer gleda neki cvet, čija se boja vidi, čiji se miris udiše, čiji se listovi dodiruju itd., ali koji se ne poznaju; na osnovu svih tih osećaja mi nismo objasnili ni miris, ni boju, ni njene sastojke. Dakle pored toga što vulgarno znanje ne objašnjava ništa, ono još ne razlikuje slučajna vezivanja, slučajne odnose kod pojava u društvu od neophodnog i neizbežnog sledovanja tih pojava. — Kaže se naimo često da kod pojedinih crnačkih plemena dolazak belca izaziva čitav splet raznih mitova; crnci su na primer skloni da poveruju kako postoji odnos između prisustva belca i lepog vremena. Tako će oni doći, kada zažele lepo vreme, da obasipaju raznim poklonima

našeg balca i da od njega traže da im bude naklonjen i da im podari lepo vreme. — Prema tome lako se vidi, da kada se čovek oslanja na vulgarno znanje onda neminovno dolazi do zablude, pogrešaka i predrasuda; po tom vulgarnom znanju ne bi se pomislilo na približavanje pojave pluta, potopljena u vodu i njegova podizanja na površinu vode, sa pojavom dizanja u vazduh mehura sapuna, i smatrali bi se kao suprotnost fenomenu plivanja drveta na vodi i tonjenje kamena u vodu.

Naučno znanje je otišlo mnogo dalje od običnog beleženja pojava i njihovog pamćenja, ono istražuje iza posmatranih pojava njihove stalne odnose, istražuje veze koje između njih postoje da bi došlo, kako piše Piru, »do jezgra opštosti«. I kao što matematičar ispituje veličine uopšte, brojeve uopšte, oblike uopšte, i kao što je njegovo izučavanje upućeno ne zbog konkretnog četvorougona, nego povodom tog četvorougona, on ispituje četvorougao uopšte, tako i fizičar ne ispituje samo pad cvetova, nego na osnovu svih padanja tela u prostoru, on izučava pad tela u prostoru uopšte; i kao što sociolog³ u ekonomiji ne ispituje samo cenu kukuruza nego i cenu uopšte, a povodom svih cena, tako i sociolog ne ispituje jedino patrijarhalnu porodicu, nego porodicu uopšte. Svakako je ovaj rad težak, ali da bi se razumela ova težina rada, treba biti načisto s tim da pojave spoljnog sveta nailaze samo jedanput i da se ne ponavljaju nikad apsolutno iste; na primer, bila je samo jedna bitka na Ceru i nikada se više ona neće pojaviti potpuno ista, a ni dva automobila koja su izrađena u seriji nemaju isti zvuk motora. Ali i vojna nauka kao i tehnika tražice stalne elemente koji se upotrebljavaju u bojevima, kao što će tehnika tražiti stalne elemente kod eksplozivnih motora ili motora uopšte. Ako nam pođe za rukom da otkrijemo opštost ili jezgro stalnih veza između pojava, mi ćemo imati i jedno sredstvo da odredimo čemu pojave teže i to sa neuporedivo manje grešaka ili čak i bez grešaka, nego što je slučaj kod vulgarnog znanja. U tom slučaju, dakle, mi nećemo rizikovati da pogrešimo, kao što se to dešava na primer »divljacima«, da vezujemo lepo vreme za prisustvo istraživača, pošto ćemo otkriti uzroke dolaska istraživača i uzroke lepog vremena, na taj način nećemo običnom slučaju da pripišemo deterministički karakter.

Da se to postigne u društvenim naukama, naročito u sociologiji, potrebno je pre svega otkloniti i odstraniti još u samom početku, pa sve do kraja ispitivanja, finalizam i normativnost. Jer, čista sociologija ne ispituje društvene pojave sa gledišta dobrog i rđavog; ona ne ocenjuje, ona ne osuđuje, ona isto tako i ne uzdiže pojave koje ispituje. Međutim, kod svih utopista (Tome Mora, Kampanela, Hobesa i dr.) kao i kod mnogih dru-

Sociologija i politika

gih idealista (Roberta Ovena, Furijsa, Prudona itd.) finalizam i normativnost ulaze kao pravilo: svi oni imaju jedan ideal, manje ili više sentimentalni, prema kome društvo treba da se izgradi. Kod sociologa međutim ne postoji nikakav unapred određen ideal na osnovu koga bi trebalo izraditi pravila ko ima bi se zatim društvo trebalo da prilagodi. Sociologija posmatra društvo takvo kakvo je i traži objašnjenje njegovih pojava; ona treba da nam pruži to što je bilo, to što jeste i to čemu teži, bez ikakvog obzira da li se to nekome dopada ili ne dopada, da li to nekom šteti ili koristi itd.; ona je nezainteresovana nauka. Sociologija ne osporava niti sprečava da se korisničke discipline i dalje obrađuju, da se primenjene discipline i dalje razrađuju, samo ona se ne služi njihovom metodom, jer njoj je jedini cilj istina. Da bi se došlo do istine o društvu i o društvenim pojavama, mora neminovno da se pristupi njihovom ispitivanju bez ikakvog spremljenog ideala — kako se ne bi svesno ili nesvesno ispitivana stvarnost prilagođavala tom idealu, — tako da se uzme stvarnost društvena ne radi nje same već radi onog ideala koji se želi da ostvari, a da sama stvarnost ostane i dalje nepoznata; to je zato da se ne pribiraju »dokazi« i »protiv dokazi« da se »teza opravda« ili da se »teza odbaci«. Ne treba da nas zavede ni to, što su često finalisti ili normativisti uzimali različite ideale (kod Platona ideal je metafizički, kod Aristotela empirijski, kod Tome Akvinskog teološki, kod filozofa XVIII veka laički itd.) koji su mogli da imaju bliže ili dalje veze sa događajima; za nas su to ideali makako se oni zvali i prema tome mi ih u našem ispitivanju društvene stvarnosti uzimamo u toliko u koliko oni predstavljaju društvenu stvarnost, ali ih u pogledu metode rada potpuno i definitivno isključujemo.

Dugo je trebalo da sociologija postane gospodar sebe i da sve one koji unose politiku u sociologiju nemilosrdno izbrše iz sociologije, tako da o njima vodi samo toliko računa što im pokazuje neosnovanost i što ih ne priznaje. Slučajevi Enrika Fera (koji je zamerao sociologiji političku neutralnost i tražio »da sociologija bude socijalistička ili da je ne bude«) ili Fuje-a (koji je zahtevao od sociologije da bude »reformistička«) nisu ni danas retki, jer može još uvek da se čuje ili da se govori o »katoličkoj« ili »liberalnoj« i dr. sociologiji: koliko je to daleko od sociologije dovoljno je setiti se ili se zapitati da li postoje »katoličke«, »etatističke«, »liberalne« i dr. hemije ili fizike?

Sociologija je prema tome čista nauka.

Dr. Dragoslav B. Todorović